

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
NILS WAHL IŠVADA,
pateikta 2015 m. rugsėjo 10 d.¹

Byla C-350/14

**Florin Lazar
prieš
Allianz SpA**

(Triesto teismo (*Tribunal di Trieste* (Italija)) pateiktas prašymas

priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose — Nesutartinėms prievolėms taikytina teisė — Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 („Roma II“) — 4 straipsnio 1 dalis — Sąvokos „žalos atsiradimo vieta“, „žala“ ir „netiesioginės delikto pasekmės“ — Asmens, mirusio po eismo įvykio, šeimos nariai — Skirtingose šalyse gyvenantys asmenys, turintys teisę į turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą“

1. Nuo 2009 m. sausio 11 d. taikytinu Reglamentu (EB) Nr. 864/2007², siekiant teisinio saugumo ir atsižvelgti į paprastai esamus teisėtus interesus, siekiama suderinti įstatymų kolizijos normas nesutartinių prievolių srityje. Tačiau šiuo reglamentu nesiekama suderinti Europos Sąjungos valstybių narių šios srities materialinės teisės ir tai kelia tam tikrų aiškinimo sunkumų. Iš tiesų tam, kad visų pirma nustatytų teisę, taikytiną ieškiniams dėl nesutartinės atsakomybės, teismas remiasi visose valstybėse narėse žinomomis sąvokomis, tačiau jų reikšmė ir taikymo sritis vienoje ir kitoje teisinėje sistemoje gali smarkiai skirtis, tad jam gali tekti keblai užduotis, kai nagrinėjant ginčą reikalavimus pateikia asmenys, kurių įprastinė gyvenamoji vieta nėra toje pačioje šalyje.

2. Taip visų pirma yra aiškinant minėto reglamento 4 straipsnį, pagal kurį, jeigu šalys nėra pareiškusios savo valios, „žalos atsiradimo vietos“ kriterijus lemia ieškiniai dėl nesutartinės atsakomybės taikytiną teisę. Ką apima ši žala, patikslinus, kad pagal šią nuostatą šią žalą reikia skirti nuo „ją sukėlusio įvykio“? Ar žala, kurią patyrė nuo eismo įvykio nukentėjusio asmens artimieji, kurie pagal nacionalinę teisę laikomi nukentėjusiais *jure proprio*, prilygintina „žalai“, kaip ji suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį, o gal ją reikia laikyti „netiesioginėmis jos pasekmėmis“?

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, p. 40, toliau – reglamentas „Roma II“).

3. Šie klausimai atskleidžia visą šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą prasmę, nes juo bent jau pirmą kartą praktikoje³ siekiama patikslinti kai kurias šioje nuostatoje esančias sąvokas. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Rumunijoje gyvenančio piliečio F. Lazar ir Italijos draudimo bendrovės *Allianz SpA* ginčą dėl turtinės ir neturtinės žalos, kurią jis teigia patyręs *jure proprio* dėl savo dukters, Italijoje gyvenusios Rumunijos pilietės mirties Italijoje po kelių eismo įvykių, kurių sukėlė nenustatyta transporto priemonė.

I – Teisinis pagrindas

A – *Sąjungos teisė*

1. Reglamentas „Roma II“

4. Pagal reglamento „Roma II“ 7 konstatuojamąją dalį:

„Šio reglamento dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų būti suderintos su [Reglamentu (EB) Nr. 44/2001]⁴ ir su dokumentais, reglamentuojančiais sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus.“

5. Reglamento „Roma II“ 17 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Taikytina teisė turėtų būti nustatoma remiantis tuo, kur atsirado žala, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse galėjo atsirasti netiesioginių pasekmių. Todėl asmeniui ar turtui padarytos žalos atveju šalis, kurioje atsirado žala, turėtų būti šalis, kurioje atitinkamai asmuo patyrė žalą ar buvo padaryta žala turtui.“

6. Reglamento „Roma II“ 4 straipsnis „Bendra taisyklė“ suformuluotas taip:

„1. Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies teisė, kurioje atsirado žala, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje įvyko žalą sukėlęs įvykis ir neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje ar šalyse atsirado netiesioginių to įvykio pasekmių.

2. Tačiau jei abiejų asmenų – traukiamo atsakomybėn asmens ir žalą patyrusio asmens – įprastinės gyvenamosios vietos žalos atsiradimo metu yra toje pačioje šalyje, taikoma tos šalies teisė.

3. Jeigu pagal visas bylos aplinkybes yra aišku, kad deliktas yra akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita nei 1 ar 2 dalyse nurodyta šalimi, taikoma tos kitos šalies teisė. Akivaizdžiai glaudesnis ryšys su kita šalimi gali būti pagrįstas visų pirma remiantis prieš tai jau egzistuojančiais santykiais tarp šalių, pavyzdžiui, su konkrečiu deliktu glaudžiai susijusia sutartimi.“

7. Pagal reglamento „Roma II“ 15 straipsnio c punktą nesutartinei prievolei taikytina teisė visų pirma reglamentuoja „žalos buvimą, pobūdį ir įvertinimą ar reikalaujamą žalos atlyginimą“, o f punkte – „asmenis, kurie turi teisę į asmeniškai patirtos žalos atlyginimą“.

3 — Reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas iki šiol ne tik kad dar neturėjo galimybės priimti sprendimo dėl šios nuostatos taikymo srities, bet ir apskritai jis dar nėra aiškinęs reglamento „Roma II“ esmės. Iš tiesų, išskyrus Sprendimą *Homawoo* (C-412/10, EU:C:2011:747), kuris buvo susijęs su šio reglamento taikytinumu *ratione temporis*, Teisingumo Teismas kol kas tėra pateikęs paprastą nuorodą į šį reglamentą (žr. sprendimus *Football Dataco ir kt.*, C-173/11, EU:C:2012:642 ir *Kainz*, C-45/13, EU:C:2014:7). Tačiau reikia pažymėti, kad išaiškinti reglamentą „Roma II“ prašoma ir kitose Teisingumo Teisme dabar nagrinėjamosiose bylose (visų pirma žr. generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Prüller-Frey*, C-240/14, EU:C:2015:325; sujungtas bylas *ERGO Insurance ir kt.*, C-359/14 ir C-475/14, ir bylą *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15).

4 — 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; toliau – reglamentas „Briuselis I“).

2. Reglamentas „Briuselis I“

8. Reglamento „Briuselis I“ II skyriaus 2 skirsnyje „Speciali jurisdikcija“ esančio 5 straipsnio 3 punkte numatyta:

„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam (buveinę turinčiam) asmeniui kitoje valstybėje narėje byla dėl:

<...>

3) civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto gali būti iškelta vietos, kurioje įvyko žala sukėlęs įvykis ar jis gali įvykti, [teismuose].“

B – Italijos teisė

9. Kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, *Corte suprema di cassazione* (Kasacinis Teismas) išaiškino Italijos civilinio kodekso 2043 ir 2059 straipsnius taip, kad mirusiojo šeimos nariai turi teisę *jure proprio* į turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Kalbant apie neturtinę žalą, pasakytina, kad gali būti pripažįstama tokia žala: žala sveikatai (gydytojo nustatyta žala), moralinė žala (vidinis skausmas) ir žala santykiams (reikšmingi kasdienio gyvenimo pokyčiai).

10. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodė, kad Privataus draudimo kodekso 283 straipsnio 1 dalies a ir c punktuose numatyta, kad, nenustačius žalą padariusios transporto priemonės, Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondas (*Fondo di garanzia per le vittime della strada*) atlygina per kelių eismo įvykių patirtą žalą per įgaliotas draudimo bendroves visoje nacionalinėje teritorijoje.

II – Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

11. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas reikalavimas atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, tariamai patirtą *jure proprio*, kurį pateikė Italijoje gyvenusios Rumunijos pilietės, mirusios Italijoje po 2012 m. gegužės 18 d. įvykusio nenustatytos transporto priemonės sukeltos eismo įvykio, tėvas, gyvenantis Rumunijoje.

12. Draudimo bendrovė *Allianz SpA* buvo paduota į teismą kaip Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondo, atsakingo už nenustatytą transporto priemonių eismo sukeltos žalos atlyginimą, paskirta bendrovė.

13. Nukentėjusios motina ir močiutė, Italijoje gyvenančios Rumunijos pilietės, taip pat įstojo į bylą ir reikalavo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą *jure proprio*.

14. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimų dėl bylos faktinėms aplinkybėms taikytinos teisės, visų pirma dėl reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.

15. 2014 m. liepos 10 d. nutartimi Triesto teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„Kaip reikia aiškinti Reglamento Nr. 864/2007 4 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad „iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies teisė, kurioje atsirado žala“, konkrečiai:

- 1) Kaip aiškinti [Reglamento Nr. 864/2007] 4 straipsnio 1 dalies formuluotę „vieta, kurioje atsirado žala“, atsižvelgiant į reikalavimus atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, kuriuos pareiškė per kelių eismo įvykį, kuris įvyko teismo vietos valstybėje, žuvusio asmens šeimos nariai, kai šie šeimos nariai gyvena ir žalą patyrė kitoje Europos Sąjungos valstybėje?
- 2) Ar, siekiant taikyti Reglamento Nr. 864/2007 4 straipsnio 1 dalį, turtinę ir neturtinę žalą, kurią savo gyvenamosios vietos valstybėje patyrė teismo vietos valstybėje per kelių eismo įvykį žuvusio asmens šeimos nariai, yra „žala“, kaip ji suprantama pagal 4 straipsnio 1 dalies pirmą dalį, o gal tai „netiesioginė pasekmė“, kaip ji suprantama pagal to paties straipsnio antrą dalį?“

16. Pastabas raštu pateikė įstojusios į pagrindinę bylą šalys, Austrijos ir Portugalijos vyriausybės ir Europos Komisija. F. Lazar nepateikė pastabų.

III – Teisinė analizė

17. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su reglamente „Roma II“ įtvirtinto pagrindinio kriterijaus, susijusio su žalos atsiradimo vieta, išaiškinimu siekiant nustatyti nesutartinėms prievolėms taikytiną teisę.

18. Manau, prieš pradėdant nagrinėti pateiktus klausimus, reikia pateikti kai kuriuos pirminius patikslinimus, susijusius su reglamentu „Roma II“ nustatyto mechanizmo struktūra, siekiant nustatyti nesutartinėms prievolėms taikytiną teisę.

A – Pirminiai samprotavimai dėl reglamentu „Roma II“ nustatyto mechanizmo struktūros

19. Dėl įstatymų kolizijos normų, taikytinų nesutartinių prievolių srityje, įvairovės šioje srityje jau seniai reikėjo⁵ vienodinimo, siekiant užtikrinti tam tikrą nuspėjamumą, susijusį su taikytina teise, ir kartu sušvelninti trūkumus, atsirandančius dėl palankesnio teisinio reglamentavimo paieškos atvejų.

20. Pasiėkus kompromisą tarp būtinybės užtikrinti tam tikrą teisinio saugumo lygį, apsaugant teisėtus šalių lūkesčius, nustatant fiksuotus siejamuosius kriterijus, ir noro išlaikyti tam tikrą lankstumą, jeigu dėl šių kriterijų taikymo gaunami rezultatai, kurie laikomi netinkamais, reglamentu „Roma II“ buvo toliau reglamentuoti šiuolaikinėje tarptautinės privatinės teisės srityje iki šiol priimti sprendimai.

21. Nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės nustatymo mechanizmas gali būti apibūdinamas schemiškai.

22. Reglamente „Roma II“ išlaikyti kai kurie fiksuoti siejamieji kriterijai. Šiuo aspektu reglamentui būdinga tai, kad jeigu šalys nepareiškė savo valios dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (žr. 14 straipsnį), jame įtvirtinta, pirma, bendroji taisyklė (4 straipsnis) ir, antra, penkios specialiosios teisės kolizijos taisyklės (reglamento 5–9 straipsniai⁶).

5 — Šiuo aspektu žr. pirmuosius mėginimus 1972 m. suvienodinti kolizines normas deliktų srityje, parengus Bendrijos konvencijos dėl sutartinėms ir nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės projektą (*Revue critique de droit international privé*, 1973, p. 209).

6 — Šiose nuostatose įtvirtintos specialiosios taisyklės yra atitinkamai susijusios su „atsakomybe už produktus“, „nesąžininga konkurencija ir konkurencijos laisvę ribojančiais veiksmais“, „žala aplinkai“, „intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu“, „kolektyviniais veiksmais“.

23. Kalbant apie bendrąją taisyklę, kuri vienintelė yra reikšminga šiai bylai, iš 2003 m. liepos 22 d. pateikto reglamento dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės pasiūlymo⁷ matyti, kad pagrindinis reglamento „Roma II“ tikslas buvo pagerinti sprendimų nuspėjamumą siekiant teisinio saugumo.

24. Be to, pažymėtina, kad skirtingai nuo to, kas buvo numatyta 1980 m. birželio 19 d. Romoje pateiktoje pasirašytoje Konvencijoje dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės⁸, kurioje kaip taikytina teisė buvo iš principo nustatyta šalies, glaudžiausiai susijusios su nagrinėjamu atveju, teisė, šio reglamento 4 straipsnio 1 dalyje pasirinkta fiksuota sąsaja – žalos atsiradimo vieta (*locus damni*).

25. Taip pat reikia pažymėti, kad, skirtingai nuo Briuselio konvencijoje ir reglamente „Briuselis I“ teismų jurisdikcijos srityje nustatytų sąsajų, suteikiant žalą patyrusiam asmeniui galimybę pasirinkti žalą sukėlusio įvykio vietos arba žalos atsiradimo vietos teismo jurisdikciją, reglamentu „Roma II“ išlaikytas vienintelis siejamasis kriterijus.

26. Šiuo klausimu iš reglamento „Roma II“ parengiamųjų darbų matyti, kad Europos Parlamento pateiktus pakeitimų pasiūlymus, kuriais siekta nustatyti daugiau lankstumo⁹, Europos Sąjungos Taryba ir Komisija atmetė, manydamos, kad 4 straipsniu užtikrinamas ir „teisinio saugumo reikalavimas, ir būtinybė vykdyti teisingumą atsižvelgiant į atskirus atvejus“.

27. Pasirinkus *locus damni* kaip sąsają, reglamentu „Roma II“ pasirinkta klasikinė tarptautinės privatinės teisės kolizinė taisyklė, kuri neabejotinai turi keletą pranašumų.

28. Pirma, ši sąsajos taisyklė, remiantis reglamento „Roma II“ 16 konstatuojamojoje dalyje nurodytais tikslais¹⁰, laikoma sukuriančia teisingą šalių interesų pusiausvyrą. Iš tiesų žalos atsiradimo vietos teisė yra neutrali teisė, kuria neprivilegijuojamas nei žalą sukėlęs asmuo, nei nukentėjęsysis.

29. Jeigu tiesa, kaip yra pažymėjęs ne vienas autorius¹¹, kad taikytinos teisės nustatymas pagal žalos atsiradimo vietą kai kuriais atvejais gali būti visiškai atsitiktinis ir nuspėjamas ir tai galiausiai trukdo siekti reglamente nustatytą sprendimų nuspėjamumo tikslą, šis trūkumas tikrai nėra neįveikiamas. Iš tiesų reikia pažymėti, kad žalos atsiradimo vietos teisę visada galima atmesti kaip taikytiną teisę pasirinkus gyvenamosios vietos teisę, jeigu nukentėjusiojo ir atsakomybėn traukiamo asmens įprastinė gyvenamoji vieta yra toje pat šalyje (reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 2 dalis), arba kitos šalies teisę, jeigu iš visų bylos aplinkybių aišku, kad deliktas yra glaudžiausiai susijęs su šia šalimi (vadinamoji išimties nuostata, numatyta šio reglamento 4 straipsnio 3 dalyje). Prie šio klausimo sugrįšiu vėliau.

30. Antra, *locus damni* pasirinkimas atitinka šiuolaikinį požiūrį civilinės atsakomybės teisėje, pagal kuri pirmenybė teikiama „objektyviosios“ civilinės atsakomybės sampratai, kurios funkcija iš esmės yra kompensacinė. Laikantis šio požiūrio, civilinės atsakomybės tikslas veikia yra atlyginti žalą, o ne nubausti už smerktiną laikomą elgesį. Iš to darytina išvada, kad labiau akcentuojama žalos atsiradimo vieta, o ne žalą sukėlusio įvykio vieta. Taip pat buvo pabrėžta, kad reglamento „Roma II“ 4 straipsnio

7 — COM(2003) 427 *final*, pasiūlymo 2.1 punktas.

8 — OL L 266, 1980, p. 1. Šiuo klausimu žr. šios konvencijos 4 straipsnyje įtvirtintą bendrąją sutarčiai taikytinos teisės nustatymo taisyklę, šalims nepareiškus dėl to savo valios.

9 — Visų pirma žr. 2005 m. birželio 27 d. Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto pranešimą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) pasiūlymo [COM(2003)0427 – C5-0338/2003 – 2003/0168(COD)], kuriame buvo siūloma įtraukti tokią nuostatą: „jeigu dėl kelių eismo įvykio patiriamas kūno sužalojimas ir, atsižvelgiant į direktyvą dėl automobilių draudimo, teismas ir atsakingo vairuotojo draudimo bendrovė, kiek tai susiję su žalos ypatumais ir jos dydžio apskaičiavimu, taiko nukentėjusiojo įprastinės gyvenamosios vietos šalyje galiojančias taisykles, jeigu šis sprendimas nėra neteisingas nukentėjusiajam“.

10 — Šioje konstatuojamojoje dalyje numatyta: „Vienodos normos turėtų padidinti galimybes numatyti teismo sprendimus ir užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp traukiamų atsakomybėn asmenų bei žalą patyrusių asmenų interesų <...>“

11 — Žr., pvz., O. Boskovic „Loi applicable aux obligations non contractuelles (matières civile et commerciale)“, *Répertoire de droit européen*, atnaujinta 2010 m. rugsėjo mėn., 26 punktas.

1 dalyje nustatyta bendra taisyklė, kurioje atmetama *lex loci delicti commissi* teismo jurisdikcija, visų pirma leidžia išspręsti labai prieštarinę klausimą dėl teisės, taikytinos vadinamiesiems kompleksiniams deliktams, kuriems būdingas žalą sukėlusio įvykio vietos ir žalos atsiradimo vietos geografinis išsiskyrimas.

31. Tačiau kaip reikia suprasti žalos atsiradimo vietą? Būtent šis klausimas ir kyla iš šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

B – Dėl prejudicinių klausimų

32. Kaip minėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šios bylos faktinėms aplinkybėms taikytinos teisės nustatymas gali turėti reikšmingų pasekmių. Iš tiesų yra tam tikras interesas, kad reikalavimui atlyginti žalą taikytina teisė veikia būtų nacionalinė, o ne kokia nors kita. Tiksliau – teisės į žalą atlyginimą, kuria remiasi per pagrindinėje byloje nagrinėjamą eismo įvykį mirusio asmens šeimos nariai, buvimas, šios žalos kvalifikavimas ir jos atlygintinas pobūdis iš esmės lemia taikytinos materialinės teisės pasirinkimą.

33. Šiuo klausimu, nors atrodo, kad visose nacionalinėse teisinėse sistemose pripažįstama, kad mirusiojo šeimos nariai turi teisę į žalą atlyginimą, reikia pažymėti, kad valstybių narių įstatymuose yra esminių skirtumų, susijusių su žalos, atlygintinos po eismo įvykio žuvusio asmens teisių perėmėjams, kvalifikavimu, pobūdžiu ir dydžiu.

34. Iš tiesų nacionalinėms deliktinės atsakomybės sistemoms, kurios, atsižvelgiant į konkretų atvejį, leidžia atlyginti netiesiogiai patirtą žalą arba reikalauja, kad būtų tiesiogiai pažeistas teisiškai saugomas interesas, tikrai būdingi struktūriniai skirtumai. Be to, įvairiuose nacionalinės teisės aktuose mirusiojo šeimos nariams pripažįstamos teisės į žalą atlyginimą – nesvarbu, ar jos būtų turtinio, ar neturtinio pobūdžio, kartais laikomos savarankiškais teisėmis (*iure proprio*), o kartais mirusiojo teises papildančiomis teisėmis.

35. Kaip generalinis advokatas M. Darmon jau pažymėjo savo išvadoje byloje *Dumez France ir Tracoba*¹², netiesioginės žalos pobūdis neabejotinai yra vienas iš kebliausių ir prieštaringiausių atsakomybės teisės klausimų, nes vieni mano, kad ši pradinio nukentėjusiojo patirta žala pereina tarpiniam nukentėjusiajam, o kiti mano priešingai, t. y. kad tai yra savarankiška žala¹³. Be to, šio klausimo nekyla valstybėse narėse, kurios nepripažįsta teisės į netiesiogiai patirtą žalą, taigi ir neatsižvelgia į netiesioginės žalos sąvoką¹⁴.

12 — C-220/88, EU:C:1989:595.

13 — Ten pat, 23 ir 24 punktai.

14 — Dėl šios bylos faktinių aplinkybių atsiradimo metu galiojusių nacionalinės teisės aktų apžvalgos žr. minėtos išvados 34–38 punktus.

36. Kalbant apie kelių eismo įvykius, be kita ko, reikėtų pažymėti, kad, nors ir įsigaliojo reglamentas „Roma II“, daug valstybių narių¹⁵ pagal šio reglamento 28 straipsnio 1 dalį¹⁶ ir toliau taiko 1971 m. gegužės 4 d. Hagoje sudarytą Konvenciją dėl kelių eismo įvykių bylose taikytinos teisės¹⁷, kurioje taikytinos teisės nustatymo taisyklė yra *lex loci delicti commissi*, nesuteikiant atitinkamoms šalims galimybės pasirinkti kitą teisę, ir kitokie siejamieji kriterijai, nei nustatyti reglamento „Roma II“ 4 straipsnyje¹⁸. Štai taip klausimai, susiję su taikytinos teisės nustatymu ieškinių dėl žalos, patirtos įvykus eismo įvykiui, atveju gali tapti labai sudėtingi¹⁹.

37. Kalbant apie pagrindinę bylą, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytos informacijos matyti, kad pagal aktualią Italijos teisę, konkrečiai – Italijos civilinio kodekso 2043 ir 2059 straipsnius, kaip juos yra išaiškinęs Kasacinis Teismas, per įvykį, ypač po eismo įvykio, žuvusio asmens šeimos nariams numatytas labai platus žalos atlyginimas. Iš tiesų pagal Italijos teisę žalą, patirtą dėl šeimos nario mirties, patiria tiesiogiai (*jure proprio*) šis asmuo. Atrodo, iš to darytina išvada, kad prievolės santykis, siejantis mirusio asmens šeimos narį ir asmenį, pripažintą atsakingu už žalą (o jeigu šis asmuo nenustatytas, subjektą, atsakingą už žalos atlyginimą), nepriklauso nuo mirusį asmenį ir minėtą subjektą siejusio santykio.

38. Tačiau šiuo atveju reikia pripažinti, kad, nepaisant savo akivaizdaus paprastumo, atsirado sunkumų aiškinant *žalos atsiradimo vietos* kriterijų, būdingą bendrajai nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės nustatymo taisyklei pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį.

39. Pagrindinėje byloje susikerta iš esmės du skirtingi požiūriai.

40. Vadovaujantis pirmuoju požiūriu, kurio laikosi Austrijos vyriausybė, kitoje valstybėje narėje mirusio asmens šeimos narių patirta turtinė ir neturtinė žala nebūtinai reiškia žalą sukėlusio įvykio netiesiogines pasekmes, kaip tai suprantama pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį. Visų pirma juo remiantis reikėtų manyti, kad asmens, žuvusio dėl eismo įvykio, įvykusio teismo valstybėje, tėvų reikalavimas atlyginti turtinę žalą, jeigu jis yra grindžiamas kita prievole nei ta, kuri sieja priešingą šalį ir po eismo įvykio mirusį asmenį, turi būti vertinamas pagal tos vietos, kurioje atsirado šių tėvų patirta žala, teisę, t. y. jų įprastinės gyvenamosios vietos teisę, nebent būtų įrodyta, kad pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 3 dalį iš visų aplinkybių matyti, jog egzistuoja akivaizdžiai glaudesni ryšiai su kita šalimi.

41. Pagal antrąjį požiūrį, kurio visų pirma laikosi įstojusios į pagrindinę bylą šalys ir Komisija, žalą, kurią savo gyvenamosios vietos šalyje patyrė per kelių eismo įvykį, įvykusį teismo vietos valstybėje, mirusio asmens tėvai, reikia laikyti netiesioginėmis nuo eismo įvykio tiesiogiai nukentėjusio asmens patirtos žalos pasekmėmis. Sąvoką „valstybė, kurioje atsirado žala“ reikia aiškinti taip, kad ja nurodoma vieta, kurioje buvo sukelta žala, t. y. pagrindinėje byloje tai būtų kelių eismo įvykio vieta.

15 — Būtent Belgijos Karalystė, Čekijos Respublika, Ispanijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Latvijos Respublika, Lietuvos Respublika, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Nyderlandų Karalystė, Austrijos Respublika, Lenkijos Respublika, Slovėnijos Respublika ir Slovakijos Respublika.

16 — Pagal šią nuostatą „šis reglamentas nedaro poveikio tarptautinių konvencijų, kurių šalys šio reglamento priėmimo metu yra viena ar kelios valstybės narės ir kurios nustato su nesutartinėmis prievolėmis susijusias kolizines teisės normas, taikymui“.

17 — Dėl šios konvencijos taikymo pavyzdžio nepaisant reglamento „Roma II“ įsigaliojimo žr. Sprendimą *Haasová* (C-22/12, EU:C:2013:692, 36 punktas).

18 — Šiuo klausimu *Cour de cassation* (Prancūzija) pirmoji kolegija, nagrinėdama bylą, kuri turi šiokių tokių panašumų su pagrindine byla, neseniai nusprendė, kad minėta konvencija turi viršenybę prieš reglamentą „Roma II“ (2014 m. balandžio 30 d. *Cour de cassation* pirmosios civilinių bylų kolegijos sprendimas, Nr. 13-11.932, ECLI:FR:CCASS:2014:C100428).

19 — Dėl šiuo aspektu keliamų klausimų apžvalgos žr. visų pirma A. Malatesta „The Law Applicable to Traffic Accidents“, *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and Other Non-Contractual Obligations in Europe*, 2006, p. 85–106; T. Kadner Graziano „The Rome II Regulation and the Hague Conventions on Traffic Accidents and Product Liability – Interaction, Conflicts and Future Perspectives“, *Nederlands Internationaal Privaatrecht*. 26e jaarg. 2008, afl. 4, p. 425 à 429; J. von Hein „Article 4 and Traffic Accidents“, *The Rome II Regulation on the law applicable to non-contractual obligations*, 2009, p. 153–173; C.I. Nagy „The Rome II Regulation and Traffic Accidents: Uniform Conflict Rules with Some Room for Forum Shopping – How So?“, *Journal of Private International Law*, vol. 6, 2010, no 1, p. 93–108, ir J. Papettas „Direct Actions Against Insurers of Intra-Community Cross Border Traffic Accidents: Rome II and the Motor Insurance Directives“, *Journal of private international law*, vol. 8, 2012, Nr. 2, p. 297–321.

42. Kaip siūlė Komisija, reikėtų sukeisti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktą klausimų nagrinėjimo tvarką.

43. Iš tiesų reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalies antroje dalyje numatyta, kad vieta, kur atsirado netiesioginės įvykio pasekmės, neturi reikšmės nustatant nesutartinei prievolei taikytiną teisę. Todėl pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad žalą, kurią savo gyvenamosios vietos valstybėje patyrė per teismo vietos valstybėje įvykusį eismo įvykį mirusio asmens tėvai, reikia laikyti „žala“, kaip tai suprantama pagal šios nuostatos pirmą dalį, ar žalą sukėlusio įvykio „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip tai suprantama pagal antrą šios nuostatos dalį.

44. Būtent atsižvelgiant į atsakymą, kuris bus pateiktas į šį pirmąjį klausimą, reikės apibrėžti sąvoką „valstybė, kurioje atsirado žala“, kiek tai susiję su reikalavimu atlyginti po eismo įvykio mirusio asmens artimųjų patirtą turtinę ir neturtinę žalą.

1. Pirmasis aspektas (antrasis klausimas): turtinės ir neturtinės žalos, kurią savo gyvenamosios vietos šalyje patyrė po teismo vietos valstybėje įvykusio kelių eismo įvykio mirusio asmens tėvai, kvalifikavimas

45. Reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad iš delikto atsirandančiai nesutartinei prievolei taikoma tos šalies, kurioje atsirado žala, teisė. Kaip matyti iš šioje nuostatoje aiškiai pateiktos tikslesnės informacijos, žalos atsiradimo vietą reikia skirti, pirma, nuo vietos, kur įvyko tariamai *žalą sukėlęs įvykis* ir, antra, nuo vietos, kurioje atsirado žalą sukėlusio įvykio *netiesioginių pasekmių*.

46. Man atrodo, iš reglamento „Roma II“ parengiamųjų darbų, būtent iš ataskaitos, pridėtos prie reglamento „Roma II“ pasiūlymo, visiškai aišku, kad šioje nuostatoje kaip pagrindinė taisyklė nustatyta vietos, kurioje atsirado ar galėjo atsirasti *tiesioginė žala*, teisė²⁰.

47. Šioje ataskaitoje, kalbant būtent apie eismo įvykio pavyzdį, taip pat nurodyta, kad „tiesioginės žalos vieta yra įvykio vieta, nepaisant kitoje šalyje patirtos galimos turtinės ar neturtinės žalos“²¹.

48. Remiantis ta pačia ataskaita atrodo, kad Komisija pateikė aiškią nuorodą į Teisingumo Teismo praktiką, susijusią su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalies²², kurioje, panašiai kaip ir reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 3 dalyje, atskiriama *tiesioginė žala* ir *netiesioginė žala*, išaiškinimu.

49. Ši aiški nuoroda į reglamentą „Briuselis I“ yra pateikta reglamento „Roma II“ aiškinamojoje dalyje, kurios 7 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad šių abiejų reglamentų dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turi derėti tarpusavyje.

50. Vis dėlto turiu priminti, kad, kaip yra ne kartą nusprendęs Teisingumo Teismas²³, Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje numatyta specialiosios jurisdikcijos taisyklė grindžiama ypatingai glaudaus ryšio tarp ginčo ir kitų teismų nei atsakovo nuolatinės gyvenamosios teismai jurisdikcijos buvimu ir galiausiai ja siekiama gerai vykdyti teisingumą ir tinkamai organizuoti procesą. Šiuo požiūriu taip pat galima pažymėti, kad pateiktų klausimų sutelkimas viename ir tame pačiame teisme visų pirma kyla iš įrodymų ir proceso organizavimo požiūriu objektyvaus poreikio²⁴.

20 — Žr. 2003 m. liepos 22 d. COM(2003) 427 *final*, p. 12.

21 — Ten pat.

22 — 1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselyje pasirašyta konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32) su pakeitimais, padarytais vėlesnėmis konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie šios konvencijos (toliau – Briuselio konvencija).

23 — Žr. Sprendimą *Bier*, vadinamą „Elzaso kalio kasyklų“ sprendimu (C-21/76, EU:C:1976:166, 11 punktą), sprendimus *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, 10 ir paskesni punktai) ir *Shevill ir kt.* (C-68/93, EU:C:1995:61, 19 ir paskesni punktai).

24 — Šiuo klausimu žr. Sprendimą *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:364, 18 punktą).

51. Šis imperatyvas, kuris turi tam tikrą prasmę nustatant kompetentingą teisimą, nebūtinai yra toks pat nustatant taikytiną teisę. Taigi Teisingumo Teismas visada primygtinai pabrėžė būtinybę vengti mažinti teismų jurisdikcijos pagrindų skaičių atsižvelgiant į tą patį teisinį santykį ir išvadą, kad vietos, kurioje įvyko žalą sukėles įvykis, teismas paprastai gali priimti geresnį sprendimą, visų pirma dėl ginčo artumo ir įrodymų administravimo paprastumo²⁵.

52. Tačiau laikausi nuomonės, kad, nors kiekvieno šio teisės akto siekiami tikslai šiek tiek skiriasi, reglamente „Roma II“ įtvirtintos sąvokos turi būti aiškinamos kiek įmanoma atsižvelgiant į išaiškinimus, pateiktus atsižvelgiant į Briuselio konvenciją arba reglamentą „Briuselis I“. Iš tiesų tarp šių sąvokų aiškinimo galima nustatyti tam tikrų panašumų, jeigu visais teisės aktais siekiama priimamų sprendimų nuspėjamumo tikslo.

53. Kuo galima pasiremti vadovaujantis teismų praktika, susijusia su Briuselio konvencijos ir reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 3 dalies aiškinimu?

54. Dėmesį reikėtų atkreipti į keletą bylų.

55. Kalbant apie bylą, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Dumez France ir Tracoba*²⁶, reikia priminti, kad Teisingumo Teismo buvo prašoma priimti sprendimą dėl sąvokos „vieta, kurioje atsirado žala“, nagrinėjant ieškinį, kurį Prancūzijoje dvi Prancūzijos įmonės pareiškė Vokietijoje įsteigtiems bankams, siekdamas, kad būtų atlyginta turtinė žala, kurią jos tariamai patyrė bankrutavus kelioms šių bankų dukterinėms bendrovėms, kurios irgi buvo įsteigtos Vokietijoje, nes šie bankai nutraukė šioms dukterinėms bendrovėms suteiktą kreditų mokėjimą siekdami įgyvendinti nekilnojamojo turto programą.

56. Paprašytas priimti sprendimą dėl tariamai patirtos žalos pobūdžio, Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad žala, kurią nurodė patronuojančiosios bendrovės, tebuvo tarpinis finansinių nuostolių, kuriuos pirmiausia patyrė jų dukterinės bendrovės, kai buvo nutrauktas kreditų mokėjimas ir atlikti su tuo susiję darbai, padarinys. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas nurodė, kad „tokioje byloje kaip pagrindinė byla tariama žala tėra netiesioginė pasekmė žalos, kurią iš pradžių patyrė kiti juridiniai asmenys, tiesiogiai nukentėję nuo žalos, patirtos kitoje vietoje nei ta, kurioje netiesiogiai nukentėjęs asmuo vėliau patyrė žalą“²⁷.

57. Vėliau nagrinėdamas sąvoką „vieta, kurioje atsirado žala“, kaip ji suprantama Sprendime *Bier*, vadinamame „Elzaso kalio kasyklų“ sprendimu (21/76, EU:C:1976:166), susijusiame su vieta, kurioje netiesiogiai žalą patyrė asmenys patiria turtines žalos pasekmes, Teisingumo Teismas nutarė, kad, nors pagal šį sprendimą ši sąvoka gali nurodyti vietą, kurioje atsirado žala, pastarąją sąvoką galima suprasti tik kaip nurodančią vietą, kurioje įvyko žalingų pasekmių tiesiogiai nukentėjusiam asmeniui sukėles įvykis, dėl kurio atsirado deliktinė arba kvazideliktinė atsakomybė²⁸. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas patikslino, kad, nors vieta, kurioje atsirado pradinė žala, paprastai turi glaudų ryšį su kitomis sudedamosiomis atsakomybės dalimis, netiesiogiai nuo įvykio nukentėjusio asmens nuolatinei gyvenamoji vieta dažniausiai neturi šio ryšio²⁹.

25 — Visų pirma žr. Sprendimą *DFDS Torline* (C-18/02, EU:C:2004:74, 27 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

26 — C-220/88, EU:C:1990:8.

27 — Sprendimas *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, 13 ir 14 punktai).

28 — Sprendimas *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, 20 punktą).

29 — Sprendimas *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, 21 punktą).

58. Vėliau šis požiūris buvo patvirtintas Sprendime *Marinari*³⁰, kurį Komisija aiškiai nurodė savo 2003 m. liepos 22 d. reglamento pasiūlyme³¹ ir kuris buvo susijęs su klausimu, ar sąvoka „vieta, kurioje atsirado žala“ nurodo tik vietą, kurioje atsirado fizinė žala asmenims ar daiktams, o gal ji taip pat nurodo vietą, kurioje, jei taikytina kitoje šalyje, atsirado visa turtinė žala.

59. Teisingumo Teismas vėl laikėsi nuomonės, jog yra pripažinta, kad sąvoka „vieta, kurioje atsirado žala“, kaip ji suprantama pagal Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalį, gali kartu nurodyti vietą, kurioje atsirado žala, ir žalą sukėlusio įvykio vietą, vis dėlto šios sąvokos negalima aiškinti plačiai, kad ji apimtų kiekvieną vietą, kurioje gali būti juntamos įvykio, kuris jau sukėlė žalą, faktiškai atsiradusią kitoje vietoje, žalingos pasekmės. Todėl šios sąvokos negalima aiškinti kaip apimančios vietą, kurioje nukentėjusysis teigia patyręs turčinę žalą, atsiradusią dėl pradinės žalos, atsiradusios ir patirtos kitoje susitariančiojoje valstybėje³².

60. Byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Shevill ir kt.* (C-68/93, EU:C:1995:61) ir kurioje Teisingumo Teismo buvo prašoma išaiškinti sąvoką „vieta, kurioje įvyko žalą sukėlusį įvykis“, siekiant nustatyti teismus, turinčius jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl žalos, padarytos dėl to, kad daugelyje valstybių narių buvo išplatintas šmeižiantis straipsnis, Teisingumo Teismas priminė, kad motyvai, kuriais jis vadovavosi Sprendime *Bier*, vadinamame „Elzaso kalio kasyklos“ sprendimu, ir Sprendime *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8), kalbėdamas apie turčinę žalą, taip pat taikomi neturčinės žalos atvejais.

61. Įdomu pažymėti, kad dėl žalos, atsiradusios tose vietose, kur buvo išplatintas leidinys, Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, kad nukentėjusysis gali pareikšti leidėjui ieškinį dėl žalos atlyginimo šmeižiančio leidinio leidėjo įsisteigimo vietos susitariančiosios valstybės teismuose, kompetentinguose priteisti visą žalą, atsiradusią dėl šmeižto, arba kiekvienos susitariančiosios valstybės, kurioje leidinys buvo išplatintas ir kur nukentėjusysis teigia patyręs žalą savo geram vardui, teismuose, kompetentinguose nagrinėti tik tą žalą, kuri buvo patirta teismo, į kurį kreiptasi, valstybėje. Iš tiesų tokiu atveju galima manyti, kad yra ne vienos rūšies pradinė žala, o keleto rūšių.

62. Kalbant apie bylą, kurioje priimtas Sprendimas *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:364), pasakytina, kad jo buvo prašoma nustatyti, ar sąvoka „vieta, kurioje buvo padarytas pažeidimas“ gali nurodyti nukentėjusiojo nuolatinę gyvenamąją vietą, kur buvo „pagrindinė jo turto buvimo vieta“, kad jis galėtų pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo atitinkamame teisme. Šis klausimas kilo nagrinėjant ieškinį dėl atlyginimo turčinės žalos, kurią asmuo patyrė atlikęs biržos sandorius, susijusius su jo turto dalimis, kurias jis prieš tai paliko kitoje susitariančiojoje valstybėje nei jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė.

63. Teisingumo Teismo nuomone, į šį klausimą reikėjo atsakyti neigiamai.

64. Primindamas Sprendimą *Marinari* (C-364/13, EU:C:1995:289), iš tiesų jis nutarė, kad sąvoka „vieta, kurioje atsirado žala ar įvyko žalą sukėlusį įvykis“ negalima aiškinti plačiai, t. y. kaip apimančios bet kurią vietą, kurioje pasireiškė įvykis, dėl kurio žala atsirado kitoje vietoje, žalingos pasekmės³³. Kad pagrįstų šį samprotavimą, Teisingumo Teismas patikslino, kad dėl šio aiškinimo kompetentingo teismo nustatymas priklausytų nuo tokių neaiškių aplinkybių kaip vieta, kurioje buvo nukentėjusiojo „pagrindinė turto buvimo vieta“, o tai trukdytų stiprinti Sąjungoje įsisteigusių asmenų teisinę apsaugą³⁴.

30 — Sprendimas *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289).

31 — Žr. šio pasiūlymo 12 puslapį.

32 — Sprendimas *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, 14 ir 15 punktai).

33 — Sprendimas *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, 19 punktas).

34 — Sprendimas *Kronhofer* (C-168/02, EU:C:2004:36, 20 punktas).

65. Galiausiai neseniai, šį kartą priimdamas sprendimą dėl reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 3 dalies išaiškinimo, Teisingumo Teismas byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Zuid-Chemie* (C-189/08, EU:C:2009:475), nagrinėdamas trąšas gaminusios įmonės ir šioms trąšoms gaminti būtinas žaliavas tiekusios įmonės ginčą dėl užteršto produkto tiekimo, nutarė, kad sąvoka „vieta, kuri nurodo vietą, kurioje gaminį naudojant įprastai tiems tikslams, kuriems jis skirtas, atsirado pradinė žala“.

66. Taigi, mano nuomone, praktika, kurią Teisingumo Teismas suformulavo aiškindamas Briuselio konvencijos ir reglamento „Briuselis I“ 5 straipsnio 3 dalį, yra visiškai reikšminga. Juo labiau kad, kaip labai teisingai pažymėjo Komisija ir Portugalijos vyriausybė, sąvoka „vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis“ (numatyta Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje ir reglamente „Briuselis I“), nurodanti ne tik žalą sukėlusio įvykio vietą, bet ir žalos atsiradimo vietą, yra platesnė už sąvoką „valstybė, kurioje atsirado žala“ (esantią reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje).

67. Iš šios teismo praktikos darytina išvada, kad žalą, kurią savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje patyrė asmens, mirusio po teismo vietos valstybėje įvykusio įvykio, artimieji, reikia laikyti žalos, kurią iš pradžių patyrė tiesiogiai nuo įvykio nukentėjęs asmuo, „netiesioginėmis pasekmėmis“.

68. Be to, kaip jau minėjau, atrodo, kad skirtumas, nustatytas tarp žalą sukėlusio įvykio ir pačios žalos, atitinka norą teikti pirmenybę objektyviam požiūriui į atsakomybę, o ne norui išplėsti šioje nuostatoje numatytos žalos pobūdį.

69. Galiausiai reikia pažymėti, kad reglamento „Roma II“ 17 konstatuojamojoje dalyje patikslinta, jog „asmeniui ar turtui padarytos žalos atveju šalis, kurioje atsirado žala, turėtų būti šalis, kurioje atitinkamai asmuo patyrė žalą ar buvo padaryta žala turtui“.

70. Tad siekiant nustatyti ieškiniui dėl žalos atlyginimo taikytiną teisę, reikšminga tik vieta, kurioje atsirado tiesioginė žala, nepaisant to, kaip pagal nacionalinę teisę kvalifikuojamas šios žalos pobūdis ar atlygintinumas.

71. Taigi pagaliau esu linkęs akivaizdžiai teikti pirmenybę Komisijos šiuo atžvilgiu siūlomam požiūriui, ir tai darau dėl kelių priežasčių.

72. Pirma, ir nepaneigiant vienijančio reglamento „Roma II“ pobūdžio, sąvoką „šalis, kurioje atsirado žala“ reikia aiškinti savarankiškai ir objektyviai.

73. Kaip jau minėjau, valstybių narių teisės aktams yra būdingi reikšmingi skirtumai, susiję su asmens šeimos narių patirtos žalos pobūdžiu ir dydžiu. Jeigu būtų manoma, kad reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta žala apima ne tik mirusiojo tiesiogiai patirtą žalą, bet iš tikrųjų visą žalą, kurią, laikoma, šio asmens teisių perėmėjai patyrė *jure proprio*, reikėtų baimintis, kad faktas, kurį reikėtų nustatyti teisme, turėtų keletą sąsajų, kuriems, atsižvelgiant į atitinkamo asmens nuolatinę gyvenamąją vietą, būtų taikomi skirtingi įstatymai. Tačiau galima manyti, kad, apribodamas siejamuosius veiksnius, į kuriuos atsižvelgta pagal reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje nustatytą bendrąją taisyklę (žr. šios išvados 25 ir 26 punktus), teisės aktų leidėjas taip pat siekė apriboti teisės aktų, kurie gali būti taikomi kiekvienu atveju, skaičių.

74. Šiomis aplinkybėmis aiškinimas, kad įtvirtinta bendroji taisyklė, pagal kurią reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje esanti sąvoka „valstybė, kurioje atsirado žala“ apima tiesioginės žalos vietą, šiuo atveju – mirtino susidūrimo vietą, yra paprastas ir objektyvus, jeigu visa tariama žala iš tikrųjų kilo iš to paties šaltinio. Kaip nurodė pats prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vietos, kurioje įvyko įvykis, teisės taikymas neleidžia visų pirma dalyti teismo vertinimo dalyką sudarančio įvykio į skirtingas dalis, kurioms būtų taikoma skirtinga teisė, atsižvelgiant į nustatytą nukentėjusiųjų nuolatinės gyvenamosios vietos teisę.

75. Antra, man atrodo, toks vertinimas visiškai atitinka nuspėjamumą, kurio buvo siekiama rengiant reglamentą „Roma II“. Iš tiesų daugeliu atvejų asmuo, kuris patraukiamas atsakomybėn, gali numatyti savo ar asmenų, už kuriuos jis turi atsakyti, elgesio pasekmes kitose šalyse. Be to, iš principo nukentėjusysis yra informuotas apie teisine aplinkybes, kurios turi įtaką jam ar jo turtui. Kitaip tariant, ir atsakomybėn patraukiamas asmuo, ir nukentėjusysis buvo informuoti ir ėmėsi priemonių, visų pirma draudimo srityje, kurios būtinos siejant su teise, taikytina galimo žalos atsiradimo šalyje ar šalyse³⁵.

76. Trečia, skirtingai negu kitos taisyklės³⁶, reglamente „Roma II“ esančiai bendrajai taikytinos teisės nustatymo taisyklei būdingas neutralumas. Tačiau, pateikiant po eismo įvykio mirusio asmens teisių perėmėjo patirtos turtinės žalos pavyzdį, galima manyti, kad teisės neutralumui būtų pakenkta, jeigu ši žala visada būtų nustatoma nukentėjusiojo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje.

77. Ketvirta, manau, toks aiškinimas atitinka ir kitą mintį, kuria tarptautinėje privatinėje teisėje grindžiamos sąsajos, t. y. artumo idėją, kuria siekiama situaciją kuo labiau susieti su šalimi, su kuria ji turi glaudžiausią ryšį. Iš tiesų, nors įvykio vieta nepaneigiamai susijusi su kitomis sudedamosiomis atsakomybės dalimis, taip nebūtinai yra netiesioginio nukentėjusiojo nuolatinės gyvenamosios vietos atveju³⁷.

78. Pateikiant pagrindinės bylos pavyzdį, reikia pažymėti, kad draudimo bendrovės, kaip Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondo paskirtos bendrovės, padavimas į teismą, nenustačius už mirtiną susidūrimą atsakingos transporto priemonės, buvo įmanomas būtent pagal Italijos teisę³⁸.

79. Galiausiai reikia pažymėti, kad reglamentu „Roma II“ nustatomi taisomieji mechanizmai, kurie leidžia keliais būdais išvengti akivaizdaus žalos atsiradimo vietos taisyklės nelankstumo.

80. Pirmiausia *lex locus damni* principo taikymą reikia atmesti tuo atveju, jeigu atsakingas asmuo ir nukentėjusysis įprastai gyvena toje pačioje šalyje. Tokiu atveju taikoma pastarosios šalies teisė. Šiuo nukrypimu, kuriuo pirmenybė veikia teikiama šalies, su kuria nagrinėjamas atvejis turi glaudžiausią ryšį, teisei, išvengiama visiškai atsiktinės sąsajos ir jis yra labai naudingas, pavyzdžiui, įvykus eismo įvykiui. Norint tai iliustruoti, galima pateikti pavyzdį, kai dvi Vokietijoje registruotos transporto priemonės, kurių abu vairuotojai gyvena Vokietijoje, susiduria pakeliui į Daniją, į kurią jie kasdien veža prekes. Tokiu atveju *lex locus damni* principo taikymą galima atmesti Vokietijos teisės naudai.

81. Be to, reglamento „Roma II“ 4 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės taikymą galima atmesti pagal šio reglamento 4 straipsnio 3 dalį šalies, su kuria nagrinėjamas atvejis yra glaudžiausiai susijęs, teisės naudai, jeigu dėl šios taisyklės atsiranda nepagrįstas rezultatas. Pagal šią netaikymo nuostatą tuo atveju, kai, pavyzdžiui, atsakingas asmuo ir nukentėjęs asmuo paprastai gyvena ne toje pačioje šalyje, galima taikyti šalies, kuri laikoma ginčijamos situacijos traukos centru, teisę³⁹. Tokia nuostata taip pat turėtų būti visiškai naudinga tuo atveju, kai, pavyzdžiui, konstatuojama, kad, skirtingai negu pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju, tiesiogiai nuo įvykio nukentėjusio asmens, preziumuojamo atsakingo asmens nuolatinė gyvenamoji vieta ar bet kuri kita aplinkybė, susijusi su šiuo įvykiu, yra niekaip nesusijusi su vieta, kurioje įvyko šis įvykis, ir yra neabejotinai susijusi su kita šalimi.

35 — Žr. G.-P. Callies „Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws“, 2 leid., Wolters Kluwer, 2015 p. 498.

36 — Visų pirma žr. reglamento „Roma II“ 6 straipsnį (dėl konkurencijos veikslių) ir 7 straipsnį (dėl žalos aplinkai).

37 — Pagal analogiją žr. Sprendimą *Dumez France ir Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, 21 punktą).

38 — Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Privataus draudimo kodekso 283 straipsnio a ir c punktuose numatyta, kad nenustačius žalą padariusios transporto priemonės, Kelių eismo įvykių aukų garantijų fondas atlygina per kelių eismo įvyki patirtą žalą per įgaliotas draudimo bendroves visoje nacionalinėje teritorijoje.

39 — Žr. minėtos ataskaitos, pridėtos prie reglamento „Roma II“ pasiūlymo, 13 punktą.

82. Galiausiai, jeigu galima manyti, kad tam tikromis aplinkybėmis *lex loci damni* gali pasirodyti nepalanki, jeigu daugiau ar mažiau tiesiogiai nukentėję asmenys įprastai gyvena kitoje šalyje nei ta, kurioje įvyko įvykis, reglamento „Roma II“ 33 konstatuojamojoje dalyje bylą nagrinėjantis teismas, nustatydamas žalą, atsiradusią dėl kūno sužalojimo, raginamas atsižvelgti būtent „į visas konkrečias nukentėjusiojo atitinkamas faktines aplinkybes, visų pirma į faktines vėlesnės priežiūros ir medicininės pagalbos išlaidas“. Taigi teismas, visų pirma vertindamas mirtimi pasibaigusio įvykio vietos šalyje negyvenančių asmenų patirtą žalą, raginamas kuo labiau atsižvelgti į gyvenimo lygio skirtumus ir išlaidas, kurias šie nukentėjusieji faktiškai patiria arba padengia savo gyvenamosios vietos šalyje.

2. Antrasis aspektas. Sąvoka „valstybė, kurioje atsirado žala“

83. Kaip matyti iš atsakymo į antrąjį klausimą, kadangi nuo įvykio nukentėjusio asmens artimųjų patirta žala yra netiesioginė šios žalos pasekmė, šios žalos atsiradimo vieta neturi jokios reikšmės nustatant taikytiną teisę. Iš tiesų žalos atsiradimo vietos sąvoką, pratęsiant teismų praktikoje, susijusioje su Briuselio konvencija ir reglamentu „Briuselis I“, įtvirtintą poziciją, reikia suprasti kaip tokią vietą, kurioje įvyko įvykis, šiuo atveju – kelių eismo įvykis, kuris tiesiogiai sukėlė žalingus padarinius asmeniui, kuris tapo tiesiogine jo auka.

84. Bet kuriuo atveju laikausi nuomonės, kad sąvoką „valstybė, kurioje atsirado žala“ konkrečiomis bylos aplinkybėmis reikia suprasti kaip kelių eismo įvykio vietą. Šios sąvokos negalima laikyti apimančia kitos žalos, patirtos dėl to paties įvykio, atsiradimo vietų ir nesvarbu, ar ją būtų patyręs tiesiogiai nukentėjęs asmuo, ar jo artimieji. Šiomis aplinkybėmis tariamos žalos turtinis ar neturtinis pobūdis neturi reikšmės.

IV – Išvada

85. Atsižvelgdamas į visus pateiktus svarstymus, siūlau į Triesto teismo pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad žalą, kurią savo gyvenamosios vietos šalyje patyrė asmens, mirusio po teismo vietos valstybėje įvykusio kelių eismo įvykio, tėvai, reikia laikyti „netiesioginėmis pasekmėmis“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Todėl toje pat nuostatoje esančią sąvoką „valstybė, kurioje atsirado žala“, kalbant apie kelių eismo įvykį, reikia aiškinti taip, kad ji nurodo vietą, kurioje žalą sukėlęs įvykis, t. y. kelių eismo įvykis, tiesiogiai sukėlė žalingų padarinių tiesiogiai nuo jo nukentėjusiam asmeniui.